

Kiertotalouden haasteet ja mahdollisuudet muodostavat melkoisen vyyhdin

18.11.2024

Etelä-Pohjanmaalla on tunnistetusti omat vahvuutensa kiertotalouden edistämisessä, mutta niin on myös haasteensa. Nämä ovat toisiinsa hyvin kietoutuneita, jolloin vahvuuksien käyttöönottoon tai haasteiden taklaamiseen ei ole olemassa yhtä suoraviivaista konstia.

Etelä-Pohjanmaan mahdollisuuksista kiertotaloudessa voidaan tarkastella samanaikaisesti esimerkiksi korkeaa yrittäjyysastetta yhdessä alueen väljyyden ja alkutuotantorikkauden kanssa. Etelä-Pohjanmaan vahvuuksia ovat ehdottomasti puhdas luonto ja monipuolinen luonnon resurssien tarjonta siirryttäessä kohti biotaloutta. Väljyys mahdollistaa vahvan alkutuotannon. Toisaalta pitkät välimatkat haastavat resurssien hyödyntämisen kustannustehokkuutta. Välimatkat ovat haaste myös ihmisten välillä. Toimijoiden välinen fyysinen etäisyys hidastaa liiketoiminnan kehittämistä ja haastaa kykyä löytää kiertotaloutta edistäviä kaupallisia materiaali- ja tuoteratkaisuja sekä uudenlaisia yhteistyökumppanuuksia. Kun uudet liiketoimintamahdollisuudet eivät löydy ensisijaisesti heti naapurista, yritysten kiertotalouden mukaisen liiketoiminnan kehittäminen vaatisi erityisen aktiivista kehittämisotetta ja kasvuhalua. Valitettavasti nämä on tunnistettu myös yleisesti mataliksi eteläpohjalaisissa yrityksissä. Lisäksi me Etelä-Pohjanmaalla asuvat olemme vielä niin onnekkaita, että puhtaassa asuin- ja toimintaympäristössämme kiertotalouden välttämättömyys ei näy arkisessa elämässämme, mikä saattaa lisätä aiheen etäisyyttä.

Yllä oli vain yksi esimerkki yhteen kietoutuneiden haasteiden ja mahdollisuuksien vyyhdistä Etelä-Pohjanmaalla. Tilanne on hyvin yleinen, eikä Etelä-Pohjanmaa ole sen paremmassa tai huonommassa tilanteessa kuin monet muutkaan maaseutumaiset alueet. Tärkeää on kuitenkin, että paikalliset kontekstit

huomioidaan myös ratkaisuissa. Se mikä toimii Lontoossa tai Pohjois-Savossa, ei välttämättä toimi meillä.

Kuva 1. Vyyhti tarkoittaa kierteille mennyttä lankakerää tai solmuun mennyttä kasaa ja se kuvaakin hyvin kiertotalouden alueellisen edistämisen haasteita ja mahdollisuuksia (kuva: Pixabay)

Vyyhdistä avataan yhtä aikaa useita solmuja

Miten haasteiden ja mahdollisuuksien vyyhtiä voidaan purkaa? Lisäisikö ymmärrys kykyä tunnistaa uusia mahdollisuuksia, innostua ja ennakoida tulevaa? Yritykset muodostuvat ihmisistä. Yrityksiin olisi saatava lisää erityisesti ympäristö-, innovaatio- ja teknologiaosaamista, kaupallista uudelleenajattelua sekä kestävään kasvuun ja ympäristöarvoihin panostavaa asennetta. Euroopan Unionin osarahoittaman RIIHI – Resurssiviisaat verkostot Etelä-Pohjanmaalla – hankkeessa työelämältä kysyttiin kestävän kehittämisen edistämisen tuen tarpeista yrityksissä. Näissäkin vastauksissa nousi koulutustarpeen ohella muun muassa asennekasvatuksen tarve.

Ympäristöarvojen huomiointiin voidaan vastata toistuvalla, faktapohjaisella tiedottamisella, positiivisilla esimerkeillä ja mieluummin kannustavalla kuin syyllistävällä viestinnällä. Ympäristö-, innovaatio- ja teknologiaosaamisen kasvattaminen tulisi huomioida paremmin alueella tarjottavassa koulutuksessa, mikä tarkoittaa myös jatkuvaa työelämän koulutusta. Tämän lisäksi tulisi tarkastella, miten alueelle saadaan houkuteltua osaajia muualta. Kehittämis- ja kasvuhaluiset yritykset ja niiden päättäjät tunnistavat helpommin uusia, globaalejakin mahdollisuuksia, joihin paikallisilla resursseilla voidaan vastata ja luoda liiketoimintaa. Monialainen näkökulma lisää uusien mahdollisuuksien tunnistamista. Näkökulmaa voidaan laajentaa esimerkiksi strategisella osaamisen kehittämisellä yrityksissä sekä rekrytointivalinnoilla. Myös johdon ja hallituksen kokoonpanoa on hyvä tarkastella tästä näkökulmasta pienemmissäkin yrityksissä. Esimerkiksi ulkopuoliset, toiselta toimialalta tulevat hallituksen jäsenet voivat tuoda arvokasta uutta näkökulmaa yrityksen kehittämiseen. Alueella on tärkeää saada välimatkat tuntumaan pienemmiltä sekä fyysisesti että henkisesti

parantamalla logistiikka- ja tietoliikenneyhteyksiä sekä rakentamalla tiiviimpää ja tehokkaampaa yhteistyötä alueen toimijoiden välillä.

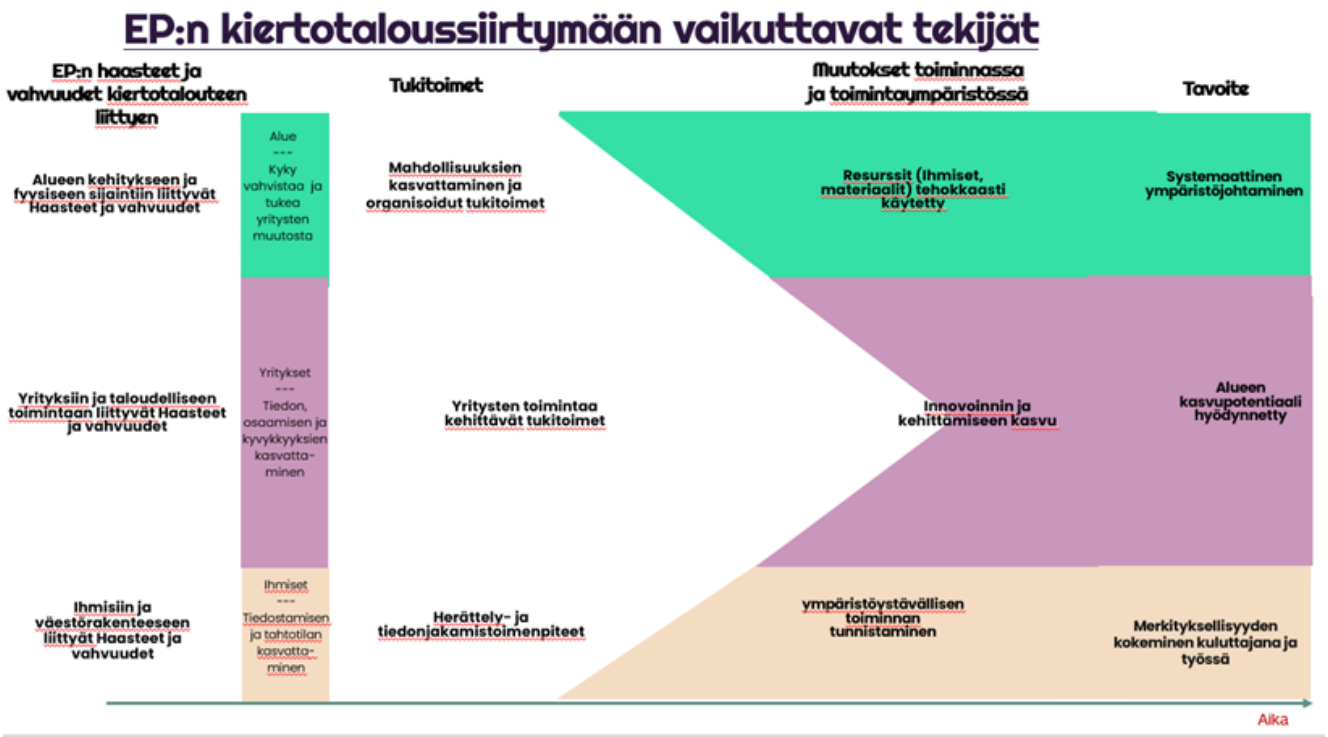
Kokonaisuus muuttuu pala kerrallaan, kunhan päämäärä on yhteinen. Kompleksisten asioiden ja ongelmien hienous on siinä, että niissä yksi osaratkaisu voi vaikuttaa monesta suunnasta samaan aikaan. Esimerkiksi, kun työpaikalla kasvatetaan ihmisten tahtotilaa ja osaamista ympäristöarvojen huomioinnissa, se lisää yrityksen ympäristöosaamista ja kykyä tarttua haasteisiin ja mahdollisuuksiin, mutta samalla kasvanut ympäristötietoisuus lisää työntekijöiden osaamista myös kuluttajana. Tämä tuo laajempaa yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja toisaalta kysyntää kestäville tuotteille ja palveluille. Tällä voi olla positiivinen kierre edelleen paikallisten vastuullisten tuotteiden ja palveluiden arvostuksessa.

Riihi-hankkeessa selvitettiin, minkälainen on Etelä-Pohjanmaan kiertotalousvyyhti

SeAMKin toteuttaman Riihi-hankkeen selvitys: Askeleita kiertotalouden edistämiseksi Etelä-Pohjanmaan aluetoimijoille, pyrkii esittämään alueen toimijoille matalan kynnyksen suosituksia alueen ja erityisesti sen yritysten kiertotaloussiirtymän tukemiseksi ja tehostamiseksi. Selvityksessä on pureuduttu siihen, miten alueen kehittäjä- ja kuntatoimijoiden on mahdollista edistää toimillaan kiertotalousliiketoiminnan kehittämistä alueella.

Selvityksen lähtökohdaksi luotiin malli, joka pohjautui muutosjohtamisen ADKAR-malliin muunnelmaan sekä innovaatioiden diffuusioteoriaan. Tähän malliin aseteltiin Etelä-Pohjanmaan kiertotaloussiirtymään vaikuttavia tekijöitä. Systeemisen kiertotaloussiirtymän on tunnistettu edellyttävän toimenpiteitä yhteiskunnan mikro-, meso- ja makrotasoilta (yksilöt, yritykset, alue) ja vieläpä yhtäaikaisesti sekä bottom-up – että top-down –lähestymistavoilla. Tämän vuoksi selvityksessä ADKAR-mallin askeleet on jaoteltu yksilö-, yritys- ja aluetasolle siten, että sekä yksilöiden tietoisuuden ja tahtotilan kasvattaminen sekä alueen tuki- ja vahvistustoimenpiteet johtavat yritysten tiedon, osaamisen ja kyvykkyyksien kasvuun. Innovaatioiden diffuusioteorian mukasesti oletetaan, että kiertotalouden liiketoimintamalleja otetaan alueen yrityksissä käyttöön, kun 1) riittävän monet yrityksen johtajista, päättäjistä ja työntekijöistä (yksilöt) ymmärtävät, miksi siirtymä on tärkeä ja toisaalta 2) alueen tukitoimilla pystytään riittävästi vahvistamaan käsitystä siitä, miten yritysten on mahdollista toteuttaa kiertotaloutta.

Kansainvälisen tutkimusaineiston perusteella selvityksessä tunnistettiin erityisesti maaseutumaisilla alueilla kiertotaloussiirtymään vaikuttavia haasteita, vahvuuksia ja tukitoimenpiteitä sekä niistä seuranneita muutoksia alueen toiminnassa ja toimintaympäristössä. Haasteita, vahvuuksia ja olosuhteita peilattiin aikaisemmin Etelä-Pohjanmaalla tehtyihin selvityksiin oleellisten tekijöiden löytämiseksi. Kerätyn ja yhdistetyn pohjatiedon perusteella tunnistettiin paikallisen lisätiedon selvittämistarpeet. Lisätiedon kerryttämiseksi toteutettiin paikallinen kartoitus: Kiertotalouden edistämiseen liittyvistä asioista kysyttiin hieman eri näkökulmista mutta toisiaan täydentävästi sekä yksilöiltä, yrityksiltä että aluetoimijoilta. Webropol-sovelluksella toteutettuun yksilökyselyyn vastasi yhteensä 368 vastaajaa. Lisäksi 18 eri alojen teollisen yrityksen päättäjää osallistui Teamsilla toteutettuun syvähaastatteluun ja 45 aluetoimijaa 30 eri aluetoimija- tai kuntaorganisaatiosta vastasi heille suunnattuun Webropolilla toteutettuun kyselyyn.

Kuva 2. Yksinkertaistettu malli Etelä-Pohjanmaan kiertotaloussiirtymään vaikuttavista tekijöistä.

Tiedossa on, että Etelä-Pohjanmaallakin tehdään tukitoimia kiertotalouden edistämiseksi mutta niitä on mahdollista tehostaa. Selvityksessä tunnistettiin yhteensä 16 teemaa, joihin liittyviä tukitoimia tehostamalla tai käyttöönottamalla voidaan vauhdittaa alueen siirtymää kohti kiertotaloutta. Kukin näistä 16 teemasta liittyy yhtäaikaisesti useaan haasteeseen, vahvuuteen, toimenpiteeseen ja tavoitteeseen.

Mikäli haluat tutustua selvityksessä nostettuihin 16 teemaan, löydät selvityksen täältä. Tämä artikkeli on osa artikkelisarjaa, jossa kuvataan selvitykseen perustuen Etelä-Pohjanmaan askeleita kohti kiertotaloussiirtymää. Tämä artikkeli sekä selvitys ovat toteutettu osana EU:n osarahoittamaa RIIHI – Resurssiviisaat verkostot Etelä-Pohjanmaalla -hanketta.

Kuva: Pixabay

Artikkelisarjan aiemmat julkaisut:

Mistä löytyvät Etelä-Pohjanmaan askelmerkit kiertotalouteen?Kiertotaloudessa alueella on väliä – ja kaikkia tarvitaan**Krista Mäki**
SeAMK

Heli Hietala
SeAMK

Kirjoittajat työskentelevät SeAMKissa kestävän liiketoiminnan asiantuntijoina

Lähteet

Malhotra, G. (2019). ADKAR Model: What Is It and How To Use It?
https://whatfix.com/blog/adkar-model-what-is-it-and-how-to-use-it/

Rogers, E. M. (2010). Diffusion of innovations. Simon and Schuster.